

ANDREJ SLODIČKA
Prešov

REFLEXIA NAD KREŠŤANSKÝM MANŽELSTVOM V KONTEXTE BYZANTSKÝCH LITURGICKÝCH TEXTOV

Otcovia Druhého vatikánskeho koncilu (1962–1965) zdôraznili, že blaho človeka a ľudskej i kresťanskej spoločnosti úzko súvisí s priaznivým stavom manželského a rodinného spoločenstva. Prezentovať teológiu manželstva je v súčasnosti aktuálne, lebo aj v súčasnosti manželstvo zatemňuje mnohoženstvo, neduh rozvodov, takzvaná voľná láska a iné deformácie. Manželskú lásku často znesväcuje sebecktosť, pôžitkárosť a nedovolené praktiky proti plodeniu. A mnohé iné skutočnosti vnášajú do rodiny nemalé zmätky¹.

Boh, ktorý je láska a stvoril človeka z lásky, povolal ho, aby miloval. Keď stvoril muža a ženu, povolal ich k dôvernému spoločenstvu života a vzájomnej lásky². Boh je autorom a celebrantom skutočného manželstva. Boh ustanovil manželstvo v raji (Gn 1, 27–28)³. Muž a žena sú stvorení, to znamená, že ich Boh chcel: na jednej strane v dokonalej rovnosti ako ľudske osoby, na druhej strane v ich špecifickom bytí muža a ženy. „Byť mužom“, „byť ženou“ je dobrá a Bohom chcená skutočnosť: muž a žena majú neodňateľnú dôstojnosť, ktorú dostávajú priamo od Boha, svojho Stvoriteľa. Muž a žena sú s rovnakou dôstojnosťou stvorení na Boží obraz. Vo svojom „byť mužom“ a „byť ženou“ odzrkadľujú múdrosť a dobrotu Stvoriteľa.

¹ *Gaudium et spes*, in: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*, Trnava 2008, čl. 47; M. REMBIERZ, *Egzystencjalne i aksjologiczne doświadczenie domu rodzinnego*, in: *Kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie*, red. L. DYCZEWSKI I D. WADOWSKI, Lublin 1998, 41–57; M. REMBIERZ, *Rodzina i dziecko – między sferą publiczną a prywatną*, in: *Czy potrzebna jest w Polsce zmiana prawa rodzinnego i opiekuńczego?* red. B. CZECH, Katowice 1997, 477–518.

² *Kompendium Katechizmu Katolíckej Cirkvi*, Trnava 2006, čl. 337.

³ C.A. CALIVAS, *Žycie sakramentalne*, in: K. LEŚNIEWSKI, J. LEŚNIEWSKA, *Prawosławie*, Lublin 1999, 198.

Manželstvo v Biblii

Kniha Genezis obsahuje tvrdenie, ktoré nepozná nijaký antropogenetický mýtus, že Boh stvoril človeka ako pohlavného. „Na Boží obraz ho (človeka) stvoril Boh, ako muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1, 27). „Toto je zoznam Adamovho potomstva: Keď Boh stvoril Adama, urobil ho na Božiu podobu, muža a ženu ich stvoril, požehnal ich a dal im meno človek, keď boli stvorení“ (*adam*, nie *adamim* (ľudia) – Gn 5, 1–2). Najprv je reč o stvorení človeka (hebr. *adam*), a až potom po sformovaní ženy sa dokonáva rozlíšenie na muža (hebr. *iš*) a ženu (hebr. *iša*).

Na počiatku vznikol človek nejako v dvoch polovinách, ľudské bytie nie sú dvaja jedinci, ale muž a žena, ktorí vytvárajú človeka (hebr. *adama*). Človek je obrazom Boha vo svojej personálnosti a sociálnosti. Bez ohľadu na pohlavie človek je ľudskou osobou.

Niektorí Otcovia Cirkvi (Origenes, sv. Gregor Nyský, skorý sv. Augustín, Dionýz Areopagita, Ján Scotus Eriugena) ovplyvnení platonizmom, ktorý bol cudzí biblickému zjaveniu, naznačovali, ako keby pohlavnosť človeka sa objavila až po prvotnom hriechu, čiže ako trestná degradácia človeka na úrovni zvieracieho sveta. Prvotne mal podľa nich existovať človek vo všeobecnosti, čiže *adam*, ktorý sa mal rozmnožovať intelektuálnym, duchovným spôsobom. Takým prvým potomkom mala byť Eva, ktorá bola stvorená z Adama (1 Kor 11, 7–10). Pohlavnosť sa mala sformovať až vtedy, keď spoznali, že „sú nahí“ (lat. *cumque cognovissent esse se nudos*, Gn 3, 7). Rozmnožovanie človeka materiál- nym a biologickým spôsobom bolo považované za úpadok a trest za hriech. Kristus, nadväzujúc do textov o stvorení človeka, ukazuje pohlavie človeka ako jednu zo základných štruktúr ekonómie nebeského Otca: „On odpovedal: „Nečítali ste, že Stvoriteľ ich od počiatku ako muža a ženu stvoril“ (Mt 19, 3–4, porov. Gn 1, 27; 2, 24).

Pohlavie slúži na prokreáciu. U človeka má pohlavie personalistické rozmery. Obohacuje bytie človeka, slúži jeho existencii, stáva sa jednou zo základných tém psychického a duchovného života. Podstata človečenstva a osoby je v každom pohlaví tá istá. Pohlavie je nielen niečím biologickým, ale aj prozopoiickým.

Kniha Genezis nám opisuje teológiu manželstva. Muž a žena boli stvorení pre personálnu reláciu, jeden pre druhého, ako negácia samoty, pre vzájomnú pomoc (hebr. *ezer*, Gn 2, 18, Katechizmus KC 371–373). Kresťanská teológia (tak učili židovskí kňazi) konštatuje, že manželstvo pochádza z Božej vôle. Manželstvo je osobným a medziosobným dielom. Konkrétny fakt manželstva je nielen dielom prirodzenosti, ale aj rozumu, lásky, slobody, hľadania. „Vtedy Adam povedal: „Toto je teraz kosť z mojich kostí a mäso z môjho mäsa; preto sa bude volať mužena, lebo je vzatá z muža“. Preto muž opustí svojho otca

i svoju matku a prilipne k svojej manželke a budú jedným telom“ (Gn 2, 23–24). Na počiatku sa vyskytujú tvoriace mená: adam-muž, adam-žena, človek-muž, človek-žena (Gn 2, 19–25; 1, 27–28). Meno adam dal Boh obidvom (Gn 5, 2). Časom žena dostane vlastné meno: „Eva“ (hebr. *Hawwah* od *hijjah* – povolávať k životu). „Muž dal svojej žene meno Eva, lebo ona sa stala matkou všetkých žijúcich“ (Gn 3, 20). Adam znamená človeka zo zeme (hebr. *adamah*). Ako vlastné meno sa objavuje v neskorších textoch (Gn 4, 25; 5, 1–3). Každý počiatok je zahalený tajomstvom. Stvorenie človeka v jahvistickom jazyku sa prezentuje motívom manželstva. „Muž sa spája so svojou ženou (nie s hocijkou ženou), stávajú sa jedným telom“ (Gn 2, 24; porov. 1, 27; 3, 12; 5, 1–2). Jedno telo znamená jeden žijúci človek. „A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo“ (Mk 10, 8; KKC 372). Kristus sa vrátil k monogamii: „Ale od počiatku to tak nebolo“. Biblia vysvetľuje monogamiu jednotou Stvoriteľa a stvorením oboch pohlaví⁴. Manželstvo tvorí *anthropogenesis continua*. „Ale Boh ich stvoril od počiatku stvorenia ako muža a ženu. Preto muž opustí svojho otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele. A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje“ (Mk 10, 6–9). Telo (hebr. *bašar*, gr. *sarx*, *soma*) znamená nielen žijúceho človeka, ale i ľudské spoločenstvo. Človek ako rodina je plným podobenstvom Boha: „Na Božie podobenstvo stvoril ich ako ľudí“ (Gn 5, 1–2; porov. 1, 27). Rodina má prozopoitický obraz Boha. „Boh ich požehnal a povedal im: Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi“ (Gn 1, 28)! V rodine sa ukazuje obraz Svätej Trojice. Manželstvo prechádza do rodiny vďaka potomstvu. „Žena bola vzatá z muža“ (Gn 2, 23). „Získala som, hovorí Eva, človeka od Boha“ (Gn 4, 1; porov. 30, 20). Pomoc (hebr. *ezer*, lat. *audiutorium* Gn 2, 18) sa interpretuje v širšom kontexte, je to nielen biologická kontinuácia ľudstva. Pomoc je obohatením celej ľudskej existencie. Rodina je obrazom záhrady Eden. V prvej rodine vystúpili udalosti spásy z protoevanjelia: „Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom, ono ti rozšliape hlavu a ty mu zraníš päť“ (Gn 3, 15). História prvej rodiny je archetypom a proroctvom pre celú rodinu⁵.

Feminizmus

Feminizmus (nadväzujúc na Simone de Beauvoir – *Le deuxième sexe*) od roku 1960 sa rozvíja v USA a v Západnej Európe. Podľa nich Boh nie je podľa obrazu človeka. Nie je ani muž, ani žena. Boh je čistý duch, v ktorom niet

⁴ Porov. *Kompndium Katechizmu Katolíckej Cirkvi*, čl. 339.

⁵ S.C. BARTNIK, *Dogmatyka katolícka*, Lublin 1999, 311–319.

miesta pre rozdielnosť pohlaví. Ale dokonalosti muža a ženy odzrkadľujú niečo z nekonečnej dokonalosti Boha: sú to dokonalosti matky (Iz 49, 14–15; 66, 13; Ž 131, 2–3) a dokonalosti otca a manžela (Oz 11, 1–4; Jer 3, 4–19).

Feminizmus sa spájal s hnutím emancipácie, s bojom o zrovnoprávnenie žien. Feministická interpretácia vyrastá z reakcie proti tradičnému judaizmu a kresťanstvu. *Umiernený feminizmus* vystupuje proti patriarchálnemu systému v Biblii. Čokoľvek v Biblii je povedané o Adamovi ako o mužovi, týka sa aj Evy ako ženy (Gn 1, 27; 2, 23). Genéza muža by potom mala byť od Evy. V náboženskom jazyku sa má vypustiť mužský a ženský rod. Tento smer hlása, že keď ženy budú mať na zemi nadvládu alebo rovnoprávnosť, nastane na zemi raj, demokracia, sloboda, spravodlivosť. *Extrémny feminizmus* hlása primát ženského sveta. Tu sa konštatuje, že prvotný hriech spočíva na tom, že mužský svet ovládol ženský. „On bude panovať na tebou“ (Gn 3, 16) sa vysvetľuje, že „ona (žena)“ bude panovať nad tebou. Vykúpenie spočíva na vyslobodení žien. Boh sa má predstavovať ako ženskosť, nemáme potom Boha Otca, ale Bohyňu Matku, nie Božieho Syna, ale dcéru Bohyne⁶.

Manželstvo a katolícka doktrína

Ježiš Kristus nielen znova nastoľuje prvotný poriadok ohľadom manželstva, ale dáva aj milosť žiť manželstvo v novej hodnosti sviatosti, ktorá je znakom jeho lásky ženícha k Cirkvi⁷. Apoštol Pavol opisuje tajomstvo manželstvo týmito slovami: «Muži, milujte manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu... Preto muž zanechá otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi» (porov. Ef 5, 25–33).

Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena vytvárajú medzi sebou celoživotné spoločenstvo, zamerané svojou prirodzenou povahou na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí, povýšil Kristus Pán medzi pokrstenými na hodnosť sviatosti. Podľa latinskej tradície si manželia ako vysluhovatelia Kristovej milosti navzájom udeľujú sviatosť manželstva, že pred Cirkvou vyjadria svoj súhlas. Na Východe sú svedkami prejavenia vzájomného súhlasu manželov biskupi a kňazi, ale pre platnosť manželstva je potrebné ich požehnanie⁸.

Manželstvo pochádza z ustanovenia Stvoriteľa, je zväzkom medzi mužom a ženou (nemôže byť uzatvorené medzi osobami toho istého pohlavia, je to monogamický zväzok). Matériou nie je ľudské telo. Skutočnosť muža a ženy vytvárajú manželstvo. Bližšou matériou sú vlastnosti, ktoré sa týkajú manžel-

⁶ S.C. BARTNIK, *Dogmatyka katolícka*, 311–319.

⁷ *Kompendium Katechizmu Katolíckej Cirkvi*, čl. 341.

⁸ *Katechizmus Katolíckej Cirkvi*, čl. 1601–1666.

ského života. Z cirkevnej stránky kandidáti na manželstvo musia byť pokrstení, musia chcieť prijať manželstvo. Formálnou príčinou je vzájomná zhoda, ktorá sa vyjadruje navonok. V katolíckej dogmatike sa diskutuje, kto vysluhuje manželstvo. Jedni tvrdia, že je to Cirkev a druhí konštatujú, že sú to manželia. Záleží od toho, či tajomstvo manželstva chápame ako sakralizáciu prirodzenej inštitúcie v Kristovi (Ef 5, 31–32), alebo či je v kresťantve dielom Božej milosti. Tiež môžeme povedať, že vysluhovateľmi sú manželia, ale v lone Cirkvi. Základným cieľom manželstva je spoločné dobro manželov. Dalším cieľom je plodenie a výchova detí (Gn 2, 24; Mt 19, 6; Ef 5, 25–31)⁹. U pravoslávnych kresťanov je kňaz «vysluhovateľom» manželstva¹⁰.

Sväté tajomstvo korunovania

Manželstvo kresťanov je vo svojej vonkajšej forme podobné iným manželstvám. No v kresťanskom manželstve dve osoby (muž a žena) nadväzujú spoločne neobyčajný vzťah so zmŕtvychvstalým a kralujúcim Kristom. V manželstve kresťanskí manželia objavujú, že skutočná láska je ukrižovanou láskou. Láska Svätej Trojice obnovuje manželskú lásku. Vtelená láska, Kristus, obohacuje ich osobovú lásku. Manželstvo je niečo viac ako spoločenské a náboženské potvrdenie biologickej skutočnosti.

Význam manželstva ako sviatosti sa dá pochopiť vo vzťahu k Božskej eucharistickej liturgii. Pri slávení manželstva nachádzame tie isté prvky ako pri slávení tajomstva krstu a eucharistie: obetovanie, anamnéza (pamiatka – vďačné spomínanie Božích zázrakov voči manželstvu), epikléza (privolávanie Svätého Ducha, aby uskutočnil to, čo konštatuje anamnéza) a spoločensť (spoločná účasť manželského páru na živote Kráľovstva). Sviatosti otvárajú pred nami cestu do nebeského kráľovstva¹¹.

Počas Eucharistie Cirkev obetuje Bohu chlieb a víno; počas slávania manželstva Cirkev obetuje Bohu snúbenicu a snúbenca a oni sa obetujú sebe navzájom a spoločne sa obetujú Bohu. Túto skutočnosť vyjadruje sľub vernosti a celý obrad zasnúbenia, keď si snúbenci vymieňajú prstene ako znak tejto vernosti¹². V byzantských liturgických textoch symbolika prsteňa sa vyjadruje v nasledujúcej modlitbe obradu zasnúbenia: „... Bol to prsteň, ktorým sa odovzdala moc Jozefovi v Egypte, bol to prsteň, vďaka ktorému sa preslávil Daniel v babylonskej krajine, bol to prsteň, ktorý ukázal Tamarinu pravdu, bo to prsteň, ktorý svedčil o tom, že náš nebeský Otec preukázal zľutovanie svojmu synovi, keď

⁹ S.C. BARTNIK, *Sakramentologia społeczna*, Lublin 2000, 455–460.

¹⁰ J. MEYENDOFF, *Małżeństwo w prawosławiu*, Lublin 1995, 29.

¹¹ *Katechizm Kościoła Prawosławnego*, Kraków 2001, 375.

¹² *Tamže*, 376.

povedal: „dajte mu prsteň na pravicu a zabite vykrmené teľa! Jedzme a veselme sa! ... Ty, Vládca, aj teraz udeľ svoje nebeské požehnanie tomuto odovzdaniu prsteňov a nech tvoj anjel kráča pred nimi po všetky dni ich života“¹³.

Počas slávenia eucharistie je anamnéza sprítomňovaním veľkého spásneho Kristovho diela. Počas slávenia manželstva je anamnéza pripomínaním si zázrakov, ktoré Boh uskutočnil pre sväté manželstvá, ktoré od Abraháma a Sáry až po Joachima a Annu pripravili narodenie Panny Márie, skrze ktorú prišiel k nám Boží Syn. Je to tiež spomienka na zasnúbenie Krista a Cirkvi, mystickej jednoty muža a ženy. Je to tiež spomienka na svadbu v Káne Galilejskej, kde Kristus uskutočnil svoj prvý zázrak. Boh sa stal človekom, aby všetko premenil¹⁴.

V obrade korunovania sa kňaz nahlas modlí túto modlitbu: „Prečistý Bože a Tvorca všetkého, pre svoju lásku k človekovi si premenil rebro praotca Adama na ženu, požehnal si ich a povedal si: „Plodte a množte sa a podmaňte si zem“. Skrze manželský zväzok si obidvoch urobil jedným údom, veď práve preto „človek opustí svojho otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja jedným telom“ a „čo Boh spojil, nech človek nerozlučuje“. Ty si požehnal svojho služobníka Abraháma, otvoril si lono Sáry a jeho si urobil otcom množstva národov. Ty si Rebeke daroval Izáka a požehnal si ich potomstvo. Ty si Ráchel zjednotil s Jakubom a vyviedol si z neho dvanástich patriarchov. Ty si spojil manželským zväzkom Jozefa a Asenetu a daroval si im ovocie plodenia, Efraima a Manassesa. Ty si prijal Zachariáša a Alžbetu a ich dieťa si ustanovil za Predchodcu. Ty si spôsobil, aby z koreňa Jesseho podľa tela vyrástla vždy Panna, z nej si prijal telo a narodil si sa na spásu ľudského rodu. Ty si pre svoj nevýslovný dar a veľkú dobrotu prišiel do Kány Galilejskej a požehnal tamjšie manželstvo, aby si zjavil, že tvojou vôľou je zákonný manželský zväzok a v ňom plodenie detí...¹⁵

Počas slávenia eucharistie epikléza je prosbou k Otcovi o zoslanie Svätého Ducha na chlieb a víno, aby Svätý Duch ich premenil na telo a krv Ježiša Krista. Epikléza pri slávení manželstva je prosbou k Otcovi o zoslanie Svätého Ducha na muža a ženu, aby ich korunoval chválou a dôstojnosťou (tu vkladá kňaz koruny alebo vence na ich hlavy), aby ich premenil na živý úd Kristovho tela. Svätý Duch prichádza, korunuje ich lásku, aby ich pripútal k Božej láske. Svätý Duch umožňuje manželom, aby sa stali Božím obrazom, aby dvaja sa stali jedným¹⁶.

Po korunovaní nastáva výbuch radosti, ktorý sa vyjadruje akoby v tanci okolo evanjeliára, ktorý predstavuje Krista, pri ktorých sa privoláva Izaiáša a sv. mučeníkov. Izaiáš sa má tešiť, lebo jeho proroctvo sa naplnilo v Panne. Aj nový

¹³ *Malý trebník I*, Prešov 2006, 60–61.

¹⁴ *Katechizm Kościoła Prawosławnego*, 376.

¹⁵ *Malý trebník I*, 66–67.

¹⁶ *Katechizm Kościoła Prawosławnego*, 376–377.

manželský pár bol korunovaný a posvätený a prijal Božie Slovo, Emanuela a stal sa malou Cirkvou: „Izaiáš, plesaj (csl. *Isaie likuj*¹⁷)! Panna v lone nosila a porodila Syna, Emanuela, Boha i človeka, jeho meno je Východ. Keď ho veľbíme, Pannu oslavujeme“¹⁸. Vzývajú sa mučeníci, aby pomohli mladomanželom dobre obstáť v zápase, ktorý bude korunovaný na konci ich života. Manželstvo sa porovnáva s mučenictvom: „Svätí mučeníci, dobre ste zápasili a získali ste veniec víťazstva. Modlite sa k Pánovi, aby sa zmiloval nad našimi dušami. Sláva tebe, Kriste Bože, chvála apoštolov, jasanie mučeníkov¹⁹, ktorí hlásali jednopodstatnú Trojicu“²⁰.

Eucharistia vovádza do spoločenstva, podobne manželstvo. Muž a žena zjednotení Svätým Duchom, zjednocujú sa v Kristovi, stávajú sa spoločne členmi Kristovho tela, do ktorého sú včlenení eucharistickým prijímaním. Obrad manželstva s prijímaním vopred posvätených darov sa praktizoval na kresťanskom Východe do 15. storočia. Manželia tým, že každú nedeľu prijímajú eucharistiu, realizujú cieľ manželstva – je to vstup celej budúcej rodiny do Kristovho tajomstva lásky. Láska je tvoriaca a jednota muža a ženy vovádza skrze ich lásku k počatiu a narodeniu detí, kde Boh je Stvoriteľom. Deti sú Božím požehnaním a o tento dar sa vrúcne prosí počas slávenia manželstva²¹. Sviatosť manželstva je založením domácej Cirkvi. Svätý Duch posväcuje sviatosťou manželstva manželskú lásku: „... daruj týmto služobníkom... pokojný a dlhý život, miernosť, vzájomnú lásku vo zväzku pokoja, dlhoveké potomstvo, láskavosť vo vzťahu k deťom a nevädnucci veniec slávy. Uznaj ich za hodných vidieť deti svojich detí, zachovaj ich lôžko bezpečné pred úkladmi a daruj im nebeskú rosu zhora i pozemskú hojnosť. Naplň ich príbytky pšenickou, vínom, olejom a každým dobrom, aby dávali aj núdznym...“²²

Cirkev pripravuje Božské dary pre vykúpenie a požehnanie manželského páru. Kristus nám dal tieto Dary a on sám je v nich prítomný. Kristus prišiel do Kány na svadbu, aby priniesol plnosť pokoja, jednoty: „Pane, Bože náš, vo svojom spasiteľnom pláne si uznal za vhodné ukázať svojim príchodom do galilejskej Kány, že manželstvo je hodne úcty... Bože, Bože náš, ty si prišiel do galilejskej Kány a požehnal si tamojšie manželstvo. Požehnaj aj týchto svojich služobníkov, ktorí z tvojej prozreteľnosti vstúpili do manželského spoločenstva...“²³ Keď sa v manželstve žena a muž stávajú jedným telom, a keď sú súčasne údmi

¹⁷ *Euchologion ili trebnik*, Žovkva 1926, 57.

¹⁸ *Malý trebník I*, 77.

¹⁹ *Svjatii mučenyicy, iže dobri stradavšii i vinčavšiijsja, molitesja ko Hospodu, spastisja dušam našim*. Porov. *Euchologion ili trebnik*, 57.

²⁰ *Malý trebník I*, 77.

²¹ *Katechizm Kościoła Prawosławnego*, 377–378.

²² *Malý trebník I*, 67–68 (...daruj im plod lona i ochotu prijať detí).

²³ *Tamže*, 74;78.

Kristovho tela, tak ich zväzok spečat'uje Svätý Duch, ktorý žije v každom z nich. Eucharistia ich činí údmi Kristovho tela.

Zväzok medzi manželstvom a Eucharistiou vidíme už v rozprávaní o svadbe v Káne: „Na tretí deň bola svadba v Káne Galilejskej a bola tam aj Ježišova matka. Na svadbu pozvali aj Ježiša a jeho učeníkov. Keď sa minulo víno, povedala Ježišovi jeho matka: Nemajú vína. Ježiš jej odpovedal: Čo mňa a teba do toho, žena? Ešte neprišla moja hodina. Nato jeho matka povedala obsluhujúcim: Urobte všetko, čo vám povie! Podľa židovských predpisov o očisťovaní tam stálo šesť kamenných nádob na vodu, každá na dve či tri miery. Ježiš povedal obsluhujúcim: Naplňte nádoby vodou! A naplnili ich až po okraj. Potom im povedal: Teraz načrite a zaneste starejšiemu! A oni zanesli. Keď starejší ochutnal vodu, zmenenú na víno, nevedel, odkiaľ je, no obsluhujúci, čo naberali vodu, to vedeli. Zavolať si ženícha a povedal mu: Každý človek podáva najprv dobré víno a potom, keď si hostia vypijú, horšie. Ty si však zachoval dobré víno až doteraz. Tento začiatok svojich znamení urobil Ježiš v Káne Galilejskej a zjavil svoju slávu. A jeho učeníci v neho uverili (Jn 2, 1–11).

Toto čítanie nachádzame tiež v obrade korunovania. Ako sa voda premieňa na víno, tak sa premieňa hriešny život človeka vďaka Kristovej prítomnosti na novú skutočnosť Kráľovstva. Ranokresťanskí spisovatelia uznávali platnosť civilného manželstva a tvrdili, že Eucharistia mu dáva zvláštny kresťanský význam.

Podľa Tertuliána je manželstvo ustanovené Cirkvou, potvrdené obetou (eucharistiou), spečatené požehnaním a zapísané anjelmi. Civilné uzatvorenie manželstva kresťanskí manželia doplnili účasťou na nedeľnej liturgii a v spoločnosti lokálnej cirkvi prijali biskupské požehnanie. Ich civilné „áno“ získalo sviatosťnú moc. V Kristovi sa manželstvo stalo večným spoločenstvom. Sv. Ignác Antiochijský napísal, že uzatvárajúc manželský zväzok, manželia musia byť zjednotení so súhlasom biskupa, aby manželstvo sa mohlo zhodovať s úmyslom Pána a nie podľa ľudskej žiadosti. Samotná eucharistia je svadobným sviatkom.

V prvotnej Cirkvi sa krst udeľoval počas Božskej liturgie, podobne aj sviätia diakona, presbytera a biskupa. Niekedy aj manželstvo sa udeľovalo počas slávenia Eucharistie. Cirkev až do 9. storočia nepoznala špeciálny obrad manželstva mimo liturgie. Mnohokrát po prijatí civilného manželstva sa kresťanský pár zúčastnil na liturgii a prijal Eucharistiú. Od 4. storočia korunovanie bolo súčasťou eucharistickej liturgie. Podľa sv. Jána Zlatoústeho koruny symbolizujú víťazstvo nad vášňami, lebo kresťanské manželstvo, sviatosť večnosti, nie je uzatvárané podľa tela.

Uzatváranie druhého manželstva nie je také slávnostné, ako to vyjadruje obsah liturgických textov: „... a svojim služobníkom odpusť nepravosť. Pôvodca a Tvorca, ty poznáš slabosť ľudskej prirodzenosti. Povolaj ich k pokániu... Ty si odpustil neviestke Rachabe a prijal si mýtnikovo pokánie... Zjednot' ich spoločnou láskou, daruj im pokánie, aké zažil mýtnik, slzy, aké prelievala

smilnica...“ V druhej modlitbe kňaz hovorí túto modlitbu: „... Očist' svojich služobníkov od neprávostí, lebo nie sú schopní znášať námahu a ťarchu dňa ani telesnú túžbu, a tak vstupujú do druhého manželského spoločenstva, ako si to uzákonil skrze apoštola Pavla, svoju vyvolenú nádobu, keď si kvôli nám, poníženým povedal: „Lepšie je oženiť sa v Pánovi, ako horieť...“²⁴

O tom, že manželstvo je úzko spojené s Eucharistiou, svedčia mnohé skutočnosti. Ako božská liturgia, tak korunovanie manželov obsahuje slová „Požehnané kráľovstvo Otca i Syna i Svätého Ducha teraz i vždycky i na veky vekov. Amen“. Prijímanie požehnaného vína z čaše predchádza modlitba „Otče náš“. Eucharistia je opravdivou pečaťou krstu. Spájanie manželstva a Eucharistie je charakteristickým znakom byzantskej teológie. Veríme, že aj v súčasnej dobe kresťanskí manželia svojim zbožným eucharistickým prijímaním sa otvoria Božej láske, naplnia sa láskou k Bohu, k sebe navzájom a k druhým bratom a sestrám²⁵.

Kresťanská rodina sa volá domácou cirkvou preto, lebo v rodine sa uskutočňuje a prejavuje sa spoločenstvo a rodinná povaha Cirkvi ako Božej rodiny. Každý člen vykonáva krstné kňazstvo a prispieva k tomu, aby sa rodina stala spoločenstvom milosti a modlitby, školou ľudských a kresťanských čností a miestom prvého ohlasovania viery deťom²⁶.

Reflexion über die Ehe im Kontext der byzantinisch liturgischen Texte

Zusammenfassung

In dem Artikel präsentieren wir im Kontext der byzantinischen Texte, dass die Ehe, die Vereinigung des Mannes und der Frau, ein Geheimnis ist, das nach dem Apostel Paulus auf das Geheimnis der Vereinigung Christi mit der Kirche zurückzuführen ist: So beinhaltet auch die Eheschließung, die von Anfang an mit der Eucharistie verbunden war, nicht nur den Segen zum Miteinander von Mann und Frau, sondern ordnet sie auch ein in ein Leben in Christus. Indem sich der Mensch seinem Partner schenkt und diesen mit all seinen Schwächen akzeptiert, nimmt er „ein Kreuz auf sich“. Aus diesem Grund verbindet die byzantinische Kirche im Gottesdienst bei der Eheschließung das Sakrament mit einem Hinweis auf das Martyrium. Darauf weist das Lied: „Heilige Märtyrer, die ihr herrlich gerungen habt und gekrönt seid (...)“, wie auch die Benutzung von

²⁴ *Malý trebník I*, 81–88.

²⁵ J. MEYENDORFF, *Małżeństwo w prawosławiu*, Lublin 1995, 13–50.

²⁶ *Kompendium Katechizmu Katolíckej cirkvi*, čl. 350.

Kronen bzw. Kränzen hin. Das Sakrament der Ehe ist im byzantinischen Ritus die Ehekrönung: „Gekrönt wird der Knecht Gottes N. N. durch die Magd Gottes N. N. im Namen des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes. Amen. Gekrönt wird die Magd Gottes N. N. durch den Knecht Gottes N. N. im Namen des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes. Amen. Herr, unser Gott, mit Herrlichkeit und Ehre kröne sie“.

Die Ehe zwischen Mann und Frau gleicht der mystischen Verbindung Christi mit der Kirche, und es ist ein großes Geheimnis. Im Christentum wird die Familie eine „kleine Kirche“ genannt. Im Sakrament der Ehe die Kirche segnet das Brautpaar für sein gemeinsames Leben und für die Geburt und Erziehung der Kinder.